

Szegedi Tudományegyetem
Természettudományi és Informatikai Kar
Földtudományok Doktori Iskola
Gazdaság- és Társadalomföldrajz Tanszék

A MAGYARORSZÁGI KÖZÖSSÉGI KERTEK TÁRSADALOMFÖLDRAJZI VIZSGÁLATA

Doktori (Ph.D) értekezés tézisei

Bende Csaba

Témavezető:
Dr. Kovács Zoltán
akadémikus, tanszékvezető egyetemi tanár

Szeged
2021

I. Témaválasztás indoklása, szakirodalmi előzmények

Az elmúlt közel két évtizedben jelentősen megnőtt a tudományos érdeklődés a városi mezőgazdaság iránt. Míg korábban a városi mezőgazdaság jelentőségét leginkább a fejlődő országok szemszögéből vizsgálták, addig mára a téma szakmai diskurzusának fővonala áttevődött a Globális Észak országaiba. A témát tudományos érdeklődésen túl jelentős média figyelem is kíséri, s például a közösségi kert megnyitókról és rendezvényekről a helyi újságok és televíziós csatornák is beszámolnak. A tudományos és hétköznapi ismertetések a változás magjait látják a városi mezőgazdaságban, s úgy vélik, hogy a városok zöldítésének és fenntarthatóságának kiemelt helyeivé válhatnak, szerepük lehet a városi közösségek átalakításában és közösséggé formálásában, s összességében a városok működésének megváltozására is képesek lehetnek. A közelmúltig a városi mezőgazdaság ilyen értelmezése meghatározó maradt, s csupán az utóbbi évek kritikai kutatásai figyelmeztetnek arra, hogy a városi mezőgazdasági kezdeményezések nem váltják be a hozzájuk fűzött reményeket, s gyakran éppen azokat a hatásokat erősítik, amik ellen létrejöttek.

A közösségi kertek a városi mezőgazdaság sajátos, Észak-Amerikából eredeztethető típusai. A kertek elsősorban a társadalomtudományos kutatások fókuszába került, s leginkább a kertek belső kohézióját (AUGUSTINA – BEILIN, 2011; FIRTH ET AL. 2011), a művelők csatlakozási motivációit (ARMSTRONG, 2000) és egészségügyi hatásokat vizsgálták. Néhányan pedig foglalkoztak a közösségi kertek és a városi élelmiszer sivatagok kapcsolatával (EVERS – HODGSON, 2011) is. Az utóbbi években legfontosabb szakmai eredménye a kritikai társadalomelméleti megközelítések adaptálása, és a kertek összekapcsolása a városi mezőgazdaság kritikai diskurzusával (TORNIAGHI, 2014, MCCLINTOCK, 2018). E diskurzus fókuszába a városi mezőgazdaság különböző elemei kerültek – külön kiemelve a közösségi kertet –, amelyek szerepét és jelentőségét vizsgálják a társadalmi igazságtalanságok vagy azok

újratermelése felől (REYNOLDS, 2014), de jelentős hangsúlyt fektetnek a városi mezőgazdasági kezdeményezések és a neoliberais várospolitika közötti viszony feltárására is.

A meglehetősen kiterjedt külföldi szakirodalom ellenére hazai vizsgálatokból viszonylag kevés van. A közösségi kertekkel foglalkozó tanulmányok egyrésze csupán a kertek hazai tudományos közösséggel való megismertetését célozták meg (HERCZEG, 2013; SZABÓ, 2013; KOVÁCS, 2014; ADORJÁN ET AL. 2015), mélyebb empirikus kutatómunka nélkül. Azonban a közösségi kertek hazai kutatása az utóbbi időben kiszélesedett, s több tudományterület képviselői is vizsgálatuk fókuszába helyezték azokat. FÁCZÁNYI ZS. (2017) tájépítészeti doktori disszertációjában, a kerteket újfajta városi térhasználati módként értelmezi. A közösségi kertek hazai diskurzusába BÁRSONY, F. ET AL. (2020) vezette be azok közjavak elmélete felőli értelmezését. Kutatásaiban megállapította, hogy vizsgált kertjeiben a kertek működésének alapját a kertészek közötti kooperáció adja, míg a közjavakhoz gyakran kapcsolt politikai törekvések jelenlétét alig tapasztalta.

Hasonlóan kevés tudományos munka foglalkozik a közösségi kertek kelet-közép-európai megjelenésével, bár egy-egy összehasonlító tanulmány már megjelent a témában (BORČIĆ, 2016; SAMKOVÁ, 2013; TRENDOV, 2018). E szerzők törekedtek a helyi sajátosságok megállapítására és ezek nemzetközi szintű visszacsatolására. Vizsgálataik eredményeként a régió közösségi kertjei megjelenésük és funkcióik tekintetében megegyeznek nyugati társaikkal, azonban a szerzők felhívták a figyelmet arra, hogy megjelenésük mögött eltérő mechanizmusok állnak, melyek az egyes országok eltérő fejlődési pályájából adódhatnak.

A szakirodalmi előzmények hiányosságai többféle problémát vetnek fel. Egyrészt nincs dokumentálva megfelelő módon a közösségi kertek posztszocialista közegbe történő adaptálódása. A hazai tudományos közeg még nem tárta fel, hogy vajon a közösségi kertek létrehozása mögötti motivációk megegyeznek-e azzal, amit máshol tapasztalhatunk. Hiányos a kertek települési hatásainak dokumentálása is, és az sem egyértelmű, hogy a közösség építés mennyire sikeres. Ezért dolgozatom hasznos kiegészítése

lehet a közösségi kertek nemzetközi tudományos diskurzusának, különösen azért, mert a poszt-socialista térségben végzett empirikus kutatások száma még mindig alacsony.

II. A kutatás fontosabb kérdéseinek bemutatása

A doktori dolgozat fő kérdései is részben a fentebb felvázolt hiányosságokra kíván válaszolni. Kérdéseim megválaszolására magyarországi esettanulmányok és terepi felmérések tapasztalatain és kutatási eredményein keresztül kívánok válaszolni. A dolgozat fő kutatási kérdéseiként az alábbiakat határozom meg:

A doktori értekezésem legfontosabb célja, hogy **elhelyezzem a hazai közösségi kerteket a globális és közép-európai vagy poszt-socialista kontextusban és feltárjam a közösségi kertek megjelenése mögött álló mechanizmusokat**. A dolgozat fő céljához kapcsolódóan az alábbi kérdéseket határoztam meg:

1. Milyen mechanizmusok állnak a közösségi kertek magyarországi megjelenésének hátterében?

2. Felfedezhetők-e magyarországi vagy poszt-socialista sajátosságok a hazai kertekben?

A dolgozatom további célja volt a közösségi kertek egy-egy specifikus településföldrajzi vonatkozásának alaposabb megvizsgálása. A kutatás egyik kiemelt kérdése volt annak a megértése, hogy **egy átalakuló városrészben megjelenő közösségi kertek hogyan viszonyulnak környékükhöz és milyen szerepük van a városrész átalakulási folyamatában**. Ehhez kapcsolódó kutatási kérdésem az alábbi volt:

3. Hogyan kapcsolódnak a közösségi kertek egyes városrészek dzsentifikációs folyamataihoz?

Továbbá kiemelten foglalkoztam a közösségi kertek városi társadalmakra gyakorolt hatásaival is. Fontosnak tartottam azt értékelni, hogy **a közösségi kertek mennyiben járulnak hozzá a helyi vagy lakóhelyi közösségek fejlődéséhez, mennyiben lehetnek a városi közösségek**

fejlesztésének eszközei. Az ehhez kapcsolódó kutatási kérdésem az alábbi volt:

4. Milyen szerepük van a közösségi kerteknek a városi közösségek alakításában?

III. Alkalmazott kutatási módszerek

A közösségi kertek települési hatásának feltárása és elemzése komplex megközelítést igényel. Ebből adódóan a kutatás során szükséges volt mind kvalitatív, mind kvantitatív módszerek alkalmazása. E módszerek közül domináns szerepet kapott a félig strukturált interjúk módszere, melynek kiegészítéseként egy mintaterület esetében kérdőíves adatfelvétel is történt. Ezen kívül, a kutatás későbbi szakaszában online tartalomelemzést és széleskörű terepbejárást is végeztem. Vizsgálataimat 2014 és 2021 között több egymást követő szakaszban hajtottam végre. A vizsgálatok három szintet érintettek: mikro szinten a közösségi kerteket, mezoszinten a közösségi kerteket szomszédságukba illesztve vizsgáltam, makro szinten pedig hazánk közösségi kertjeit tártam fel, vizsgáltam meg.

A közösségi kertek országos feltárását 2017 tavaszán végeztem el. Először egy közösségi kert definíciót alkotottam, melynek szükségességét indokolta a városi kert-kezdeményezések sokfélesége. A nemzetközi szakirodalom és stratégiai dokumentumok közösségi kert definíciói alapján meghatároztam a közösségi kertek fő jellemvonásait és a hozzájuk kapcsolódó kulcsszavakat. Ezt követően a hazai közösségi kertek területi elhelyezkedését vizsgáltam meg.. A 2016. január 1-én 10 ezer főnél népesebb kerestem közösségi kerteket. Ezt a Google magyar nyelvű keresőmotorjában hajtottam végre online keresés formájában. A kutatás során a közösségi kert és az adott település nevének kombinációját használtam keresőszavakként. Az online keresés eredményeként 16 városi jogállású településen 44 közösségi kert került azonosításra (1. ábra). Az országos feltárás adatgyűjtési fázisában a kertek megszervezőivel készítettem interjúkat. Összesen tíz különböző település 37 közösségi kertjéről állnak rendelkezésre adataim 18

felvett interjú alapján. Az interjúk kérdései a közösségi kertek szervezési és működési hátterét, valamint a közösségi életre vonatkozóan kerestek válaszokat. Az interjúk felvétele több esetben a helyszínen történt, de inkább telefonon zajlott.

1. ábra Az országos kutatás során feltárt közösségi kertek

Forrás: saját szerkesztés

A budapesti mintaterület első vizsgálata 2016 áprilisában és májusában történt. A Leonardo Kert és Grundkertben végzett kutatás azt kívánta feltárni, hogy megállapítható-e kapcsolat a közösségi kertek megjelenése, működése és hatásai, valamint a városrészben tapasztalható dzsentifikáció között. A kertészekkel és a kertek koordinátoraival készített interjúk főbb témakörei a kert és a környék viszonyát, az esetleges konfliktusokat, a helyi lakosokkal fenntartott viszonyukat és azok bevonását érintette. Mindkét kert megközelítése a kertkoordinátorokkal történt egyeztetés után zajlott. A Leonardo Kertben összesen 19, míg a Grundkertben 11 interjú felvételére került sor, így összesen a mintaterületről 30 interjú áll rendelkezésre.

A szegedi közösségi kertek feltárása két egymást követő időszakban történt. Egy pilot kutatást végeztem 2014 ősze és 2015 tavasza között a Megálló és Makkosházi közösségi kertekben. Majd 2016-ban már doktori kutatásaim szerves részeként újabb adatgyűjtést hajtottam végre a két kertet együttesen vizsgálva. A pilot kutatás elsődleges célja egy településföldrajzi megközelítésű feltáró munka elvégzése volt, amely további kutatási irányok megállapítására törekedett. Ekkor összesen 21 interjú került rögzítésre a vizsgált kertekben. A szegedi mintaterület feltárása a második, 2016 őszen végzett kutatással zárult. Ekkor a kertek belső kohéziója került vizsgálataim fókuszába, s fő kérdéseim a közösség fejlődése, a közösségi események, a belső konfliktusok, a döntési mechanizmusok és a külső, nem kertészek bevonása köré csoportosultak. A két közösségi kerthez kapcsolódóan ebben a vizsgálati időszakban összesen 17 interjú került felvételre. A mintaterületre történő többszöri visszatérés és a korábbi kerttagok bevonása lehetőséget biztosított arra, hogy átfogó képet kapjak a két közösségi kert fejlődéséről, különös tekintettel a kertészek közösségének alakulásáról. Összességében pedig 38 interjú áll rendelkezésre a két közösségi kertből.

A budapesti mintaterületek kérdőíves feltárása 2016 júniusa és augusztusa között zajlott. E vizsgálat a Corvin negyed peremén elhelyezkedő Leonardo Kert környékére korlátozódott. A vizsgálat célja volt feltárni, hogy a környéken élők hogyan értékelik a kezdeményezést, okoz-e az bármilyen konfliktust, illetve kik azok a csoportok, akik szívesen csatlakoznának hozzá. A kérdőíves adatfelvétel eredményeként összesen 225 kérdőív került rögzítésre, melyből 80 db a Tömő utcai, 145 pedig a Corvin sétányon lett felvéve. A kutatásban magukat roma származásúnak vallók is részt vettek, ugyan arányuk a minta nagyságához viszonyítva elenyésző.

A közösségi kertek jobb megértése és az országos kutatás kiegészítése érdekében online média tartalomelemzést is végeztem. Az elemzéssel a közösségi kertek kapcsán felmerülő témák és jellemzők azonosítása volt a cél. Az elemzést a dolgozat eddigi kutatásainak kiegészítéseként 2021 áprilisában végeztem el. Elsődlegesen online hírportálok közösségi kertekkel kapcsolatos cikkeit tekintetem át. Az

adatgyűjtést a Google magyar nyelvű keresőmotorjával végeztem, a „közösségi kert” keresőszó alkalmazásával. A találatok szűkítése érdekében csak hírekre kerestem rá, s a keresési tartományt 2019 december végében határoztam meg. Ennek oka, hogy a 2020-ban megjelenő koronavírus járvány olyan társadalmi és gazdasági folyamatokat indított el, amelyek akár a közösségi kertek használatának és megítélésének változását eredményezhették. A kutatás eredményeként 41, közösségi kertekkel foglalkozó cikket azonosítottam. A cikkeket például az említett földrajzi helyek, a bevont területek jellege és tulajdonlása, a kertszervezés célja, stb. alapján elemeztem. Az elemzés során az ATLAS.ti elemző szoftvert használtam, melynek eredményeit word és excel fájlba exportáltam. S végül egyszerű statisztikai módszerek alkalmazásával értelmeztem a cikkeket.

A közösség kertek kutatása során terepbejárást is végeztem 2017 június – július közötti időszakban. A terepbejárás legfőbb célja a terepi megfigyelés mellett a közösségi kertek és környékük fotografikus dokumentációja volt, vagyis a települési kontextus megőrkítése. Ezenkívül fotókkal rögzítettem a kertekben található építményeket, közösségi tereket, de a kihelyezett információkat, például nyitvatartási időt és szabályzatot is. A célzott terepbejárást megelőzte a budapesti és szegedi mintaterületeken történő interjú adatgyűjtés, melyek során szintén készítettem felvételeket, hasonló koncepció mentén.

IV. A kutatás eredményeinek tézisszerű összefoglalása

A dolgozat szerkezetét tekintve két nagyobb részből áll. Az első fejezetben törekedtem a közösségi kertekhez kapcsolódó szakmai diskurzusok szintézisére. Ebben a fejezetben összefoglaltam a közösségi kertek történelmi fejlődését és elterjedését, majd szintetizáltam azok települési hatásait. Végül a fejezetben lehatároltam a közösségi kertek a hazai városi mezőgazdasági kezdeményezések között. A dolgozat második nagyobb egysége a terepi vizsgálatok eredményeit bemutató három fejezet (3.

és 4. fejezetek). Ezekben a fejezetekben a kiválasztott mintaterületek félig strukturált interjú és kérdőíves felmérés eredményeit összegeztem.

1. Vizsgálataim során a budapesti belső lakóövi közösségi kertek kapcsán feltártam azok viszonyát a városrész dzsentrifkációs folyamataihoz.

A feltárás során fontosnak tartottam a kertet művelők társadalmi és gazdasági státuszuk meghatározását. Ezt az interjúalanyok szocio-demográfiai profilja és a válaszadók más kertművelőkre vonatkozó szubjektív véleménye alapján végeztem el. Az eredmények azt mutatták, hogy a Leonardo Kert és Grundkert művelői a korábbi helyben élő, alacsony státuszú lakosoktól eltérő társadalmi csoportot képviselnek, de a városrehabilitációs projekt eredményeként az újonnan épített lakásokba beköltöző csoportoktól is részben elkülönülnek. Ezt azt jelenti, hogy a két kert művelői között magasan reprezentáltak a magas iskolai végzettségűek, bár a Grundkertben alacsonyabb iskolázottsági fokú művelők is jelen vannak. A Leonardo Kert művelői a válaszadók elmondásai alapján inkább a fiatal korcsoportból kerülnek ki, míg a Grundkertben inkább vegyes a korösszetétel, bár korábban a fiatal aktivista réteg is meghatározó volt. Érdekes megfigyelés volt, hogy a Leonardo Kertben a kreatív foglalkozásúak és a külföldiek is megjelentek, de a helyi hátrányos helyzetű lakosság egyáltalán nem. A művelői csoportok jobb lehatárolása érdekében alkalmaztam PARTALIDOU – ANTHOPOULOU (2015) értelmezési keretét, akik a csatlakozási motivációk mentén különböztettek meg magas és alacsony státuszú csoportokat. Az interjúk alapján jól azonosítható, hogy a művelők magasabb szintű igényeik kielégítése miatt csatlakoztak a kertekhez, s elsősorban a rekreáció, a természetben gyógyulás, az ökológiai tudatosság volt meghatározó csatlakozási motivációjuk. Vagyis a magasabb státuszú csoportokat képviselték. Ezenkívül a kérdőíves feltárás eredményeként meghatároztam azokat a közösségi kertekhez kapcsolódó konfliktusokat, amelyeket a helyben élők tapasztalnak. A helyi hátrányos helyzetű csoportok számára a kert zaj és szennyeződéscsatornát jelent, s úgy gondolják, hogy a kert

jó kapcsolatot ápol a hatalommal, s ezért létezhet. Problémát jelent számukra, hogy ismerik a kertészkedés pozitív hatásait, de úgy vélik a csatlakozásból ki vannak zárva, a parcellabérlés drága és kapcsolatokra van szükség a bekerüléshez.

2. A vizsgálataim során feltártam, hogy a közösségi kertek hogyan hatnak a városi közösségek fejlődésére.

Eredményeim azt mutatják, hogy a két vizsgált közösségi kert csak korlátozottan járul hozzá a városrészek társadalmi kohéziójának erősítéséhez. Ennek az oka az, hogy bár kezdetben a csatlakozók motivációi megegyeznek, később a közösségi szempontok nem erősödnek meg, s a kertművelők kisebb csoportjai válnak valódi közösséggé. A közösséggé válást nehezíti, hogy több esetben a kertek belső rendje sem állt fenn, kezdetben hatalmi konfliktusok jelentkeztek és az átfedő szerepek is további hatalmi konfliktusokat eredményezhetnek. Bár a kertészek között erős a szolidaritás, de ez leginkább egymás parcelláinak ideiglenes gondozásában és kertészkedési kapcsolatok megosztásában jelentkezik. Problémát jelent a közösségi rendezvények hiánya és a közösségi feladatok ellátása is gyakran belső kihívások eredményez. Vagyis összességében a közösségi kertek nehezen válnak a városi közösségek fejlesztésének terévé.

3. Doktori kutatásaim során feltártam és megvizsgáltam a magyarországi közösségi kertek elhelyezkedését és működési módjait.

Eredményeim azt mutatják, hogy a hazai közösségi kertek döntő többsége nagyvárosi területeken jelenet meg. A kertek földrajzi koncentrációja a legmagasabb Budapesten és annak agglomerációs kistélepüléseiben, valamint a megyeszékhelyeken. Esetenként kisvárosokban is szerveződtek közösségi kertek. A kertek időbeli elterjedését vizsgálva megállapítottam, hogy azok elterjedése Budapestről indult ki, de nem követett egyértelmű hierachikus terjedési modellt. A kertek városokon belüli elhelyezkedése alapján meghatározható a külső lakóövi, lakótelepi közösségi kertek dominanciája. A feltárt 44 hazai közösségi kert közül 40 ezekben a

városrészekben vagy közvetlen környékükben jött létre, s mindössze 4 közösségi kert jött létre a belsőlakóövbén. Az elrendeződés okaiként az elérhető területet, a lakótelepi zöldterületek alacsony színvonalát, a közösségi terek hiányát, valamint a felhasználói csoportok magas számát azonosítottam. Megfigyeltem, hogy a belső lakóövbén létrejött közösségi kertek leginkább egyes városrészek átalakulása kapcsán jelenhetnek meg. Budapesten például egy városrehabilitációs beruházás eredményeként megjelenő foghíjtelkeket hasznosítottak ideiglenes jelleggel, máshol pedig átmenetileg funkciótlan épületek udvarán jöttek létre.

A kertek megszervezési módját és működtetését tapasztalataim alapján nagyban meghatározták az önkormányzatok. Ennek az oka az, hogy elsődlegesen az önkormányzatok váltak a közösségi kertek számára telket biztosító aktorokká. Ez azt is eredményezi, hogy a közösségi kertek szervezési és működési modellje nagyban eltér a nyugati, észak-amerikai közösségi kertekétől. A feltárt 44 közösségi kert közül 41 esetében sikerült meghatároznom a szervezési és működési modelleket, s azt tapasztaltam, hogy 33 esetben jelentős szerepet játszanak az önkormányzatok a közösségi kertek működtetésében. Ezek közül 13 közvetlenül önkormányzati fenntartású, 17 esetben önkormányzati nonprofit egyesület vagy önkormányzatok által finanszírozott civil szervezetek működtetik a kerteket, 3 esetben pedig helyi közösségeket támogattam kert megszervezésében. Az önkormányzatok jelentős szerepe azt is eredményezte, hogy a közösségi kertekre városfejlesztési eszközként tekintettek. Több esetben a kertek kifejezetten a neoliberais városfejlesztési gyakorlatok elemeivé váltak. A kertektől a közterek megtisztítását, azok fenntartásának kiszervezését várták, de felismerték a kertek köztéren megjelenő csoportokat és viselkedések szabályzó jellegét is. Ez azt jelenti, hogy egyes esetekben a közterületen elkövetett bűncselekmények csökkenését is dokumentálták. Ezenkívül az önkormányzatok felismerték a kertek középosztályi értékeket közvetítő hatását. Vagyis, hogy a kertek hozzájárulnak a számukra kívánatos települési folyamatok generálásához (virágültetés, szemétszedés, köztér felügyelete). Kiemelten fontos megemlíteni azt is, hogy a kerteket politikai mobilizációra

és legitimációra is használják. A kertészeket önkormányzati rendezvényekre hívják meg, s elvárják tőlük a megjelenést. Vagyis összességében a hazai közösségi kertek között a nyugaton tapasztalt működési módon és hatások jelentősen torzultak.

4. A kutatásaim eredményeként meghatároztam azokat a pontokat, melyben a hazai közösségi kertek különböznek a nyugati, észak-amerikai társaiktól.

A nyugati típusú és hazai közösségi kertek közötti legnagyobb különbség a szervezési módokban jelenik meg. Míg a szakirodalom rendre bottom-up módon, alulról szerveződő közösségi kertekről számol be, s azokat autonóm civil terekként írja le, addig hazánkban az ilyen típusú kezdeményezéseknek a száma rendkívül alacsony, s döntéshozatalukban a legtöbb hazai közösségi kert korlátozott. Vagyis a szakmai diskurzusokban a közösségi kertekhez kapcsolt hatások, például városok működését megváltoztató képesség, vagy a környezeti és társadalmi igazságossági politikai ideológiák megjelenései terei szerepekörök egyáltalán nem, vagy csupán korlátozottan tudnak megjelenni a hazai közösségi kertekben. Ennek eredményeként a kezdeményezések települési hatásai is másaiak lesznek, mint nyugaton. Fontos különbség az is, hogy a településen beleüli elrendezésük is eltérő, míg Észak-Amerikában a belvárosi kertek dominanciája a meghatározó, addig hazánkban a kertek döntő többsége a külső lakóövekben, lakótelepi városrészekben koncentrálódik. Ezenkívül különbség az is, hogy a belső lakóövi közösségi kertek esetében a helyi, hátrányos helyzetű csoportok egyáltalán nem jelennek meg a kertekben művelőként.

V. A kutatási eredmények hasznosíthatósága

Doktori kutatásaim során jelentős hangsúlyt fektettem a gyakorlatban is alkalmazható tényezők vagy szempontok azonosítására. Eredményeim hasznosíthatóságát néhány szempont mentén csoportosítottam.

- A disszertáció hasznos lehet városfejlesztők és –tervezők számára, mivel elvégeztem a közösségi kertek települési hatásainak rendszerezését, amely segítséget nyújthat számukra a közösségi kertek tervezésekor a várható hatások azonosításában.
- Kutatásaim eredményei hasznosak lehetnek a városfejlesztő és –tervező szakemberek számára abból a szempontból is, hogy a szegedi esettanulmányokban azonosítottam a közösségi kohézió kritikus tényezőit.
- Eredményeim a tudományos szféra számára leginkább abból a szempontból hasznosak, hogy hazai viszonyok között is dokumentáltam a közösségi kertek beépülését a neoliberais városfejlesztési gyakorlatokba, s bemutattam azok miként válhatnak a városi hatalomgyakorlás eszközévé.

Az értekezés témakörében megjelent publikációk

- BENDE Cs. – NAGY, GY. 2020: Community gardens in post-socialist Hungary: Differences and similarities.–Gegoraphia Polonica 93. 2. pp. 211–228.
- BENDE Cs. 2018: A közösségi kertek poszt szocialista átmenetből eredeztethető sajátosságai Magyarországon. – Településföldrajzi Tanulmányok 7. 1. pp. 38–53.
- BENDE Cs. 2017: Szeged lakótelepeinek közösségfejlesztése közösségi kertekkel. – Településföldrajzi Tanulmányok 6. 1. pp. 24–40.
- BENDE Cs. 2016: A közösségi kertek, mint a nagyvárosi dzsentifikációs folyamatok produktumai? – Településföldrajzi Tanulmányok 5. 2. pp. 38–52.
- BENDE Cs. – NAGY, GY. 2016: Községi kertek Szegeden: Empirikus vizsgálatok és esettanulmányok. – Földrajzi Közlemények 140. 1. pp. 55–72.
- BENDE Cs. – NAGY, GY. 2016: Effects of community Gardens on local society – The case of two community gardens in Szeged. – Belvedere Meridionale 28. 2. pp. 89–105.
- BENDE Cs. – NAGY, GY. 2016: Községi kertek helyi társadalomra gyakorolt hatásai a szegedi községi kert példáján. – In: KERESZTES G. (szerk.): Tavasz Szél 2015 / Spring Wind 2015 Konferenciakötet: I. kötet, pp. 485–500. Budapest, Magyarország, Eger, Magyarország: Doktoranduszok Országos Szövetsége (DOSZ) 642 p.

BENDE CS. 2016: The inner cohesion of community gardens in Szeged. – In:
HAFFNER T. – KOVÁCS Á. (szerk.): Absztrakt kötet: III. Fiatalok
Európában Konferencia. pp. 8-9. Pécs, Magyarország: Sopianae
Kulturális Egyesület